

Lokaliseringsutredning **11-mannafotbollsplan i Fredhällsparken**

2013-03-13
Grontmij AB
Samhällsbyggnad

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	3
2	Inledning.....	3
2.1	Uppdrag och avgränsningar	3
2.2	Metod.....	4
3	Fredhällsparken	4
4	Planläggning av fotbollsplan i park	4
5	Riskhänsyn vid transportleder för farligt gods.....	5
6	11-mannaplan i Fredhällsparken.....	6
6.1	Planläggning och riskhänsyn	6
6.2	Två alternativa placeringar	7
6.2.1	Alternativ 1	8
6.2.2	Alternativ 2	9
7	Slutsats.....	11
8	Referenser	12

Bilagor

1	Inventering Fredhällsparken
2	Alternativ 1 - Planskiss
3	Alternativ 1 - Sektioner
4	Alternativ 2 - Planskiss
5	Alternativ 2 - Sektioner
6	Sammanställning av kostnader
7	Inledande riskbedömning
8	Trädinventering (utförd av Arbor Konsult AB på uppdrag av Exploateringskontoret)
9	Foton Fredhällsparken

1 Sammanfattning

På anmodan av Stockholm stad har Grontmij studerat två alternativa platser i Fredhällsparken för lokalisering av en 11-mannaplan i konstgräs för fotboll och en ny plats för befintlig tennisbana. Innan anläggande krävs detaljplaneläggning och vidare riskutredning med avseende på närliggande leder för farligt gods. Att anlägga en fotbollsplan på platsen i Alternativ 1 kostar cirka 16,5 miljoner kronor jämfört med cirka 20 miljoner kronor på platsen i Alternativ 2. Skillnaderna beror främst på större höjdskillnader i Alternativ. Den tennisbana som finns föreslagen i Alternativ 1 kostar cirka 3,5 miljoner kronor att anlägga och den som finns föreslagen i Alternativ 2 kostar cirka 1,5 miljoner kronor att anlägga. Även här beror Skillnaden i kostnader beror främst på höjdskillnaderna. Båda förslagen innebär stora negativa konsekvenser för parken, bland annat ekologiska, kulturhistoriska, upplevelsemässiga och tillgänglighetsmässigt. En eventuell lokalisering av en 11-mannaplan i Fredhällsparken medför ett betydande ingrepp i en av Stockholms mest värdefulla parker och riskerar att orsaka protester från organisationer och allmänhet i och med att ett större antal träd måste tas ned. Borttagandet av gamla träd, exempelvis ekar, kan vara mycket känsligt i centrala Stockholm.

2 Inledning

Intresset för ytor att spela fotboll på i Stockholms innerstad är stort. Stockholm stad har bitt Grontmij utreda förutsättningarna för lokalisering av en 11-mannaplan i Fredhällsparken på Kungsholmen samt att hitta plats för flytt av befintlig tennisbana. Utredningen är översiktlig och syftar till att studera två olika alternativa lokaliseringar samt deras förutsättningar, vilka konsekvenser de medför samt deras ungefärliga anläggningskostnader.

2.1 Uppdrag och avgränsningar

Enligt uppgifter från idrottsförvaltningen ska fotbollsplanen vara i konstgräs och planens totalmått ska vara 71 x 111 meter med 18 meter höga strålkastare på långsidorna (3 stycken på vardera sida). Planen har 5 meter högt stängsel på samtliga sidor förutom den södra långsidan där stängslet endast är 2 meter högt. Tennisbanan är asfalterad och har måtten 40 x 20 meter och omges också av stängsel.

Denna rapport innehåller endast mycket grova ekonomiska uppskattningar för anläggandet av fotbollsplan och tennisbana. Grontmij's ekonomiska uppskattning inkluderar en entreprenadkostnad och olika tillägg för risk, projektering, byggledning, interna kostnader med mera. Dessa kostnader varierar stort beroende på projekt och beställare och innehåller därmed stor osäkerhet. Eventuell sprängning eller borttagande av fornminnen eller sanering finns inte med i kostnadsuppskattningen. Ej heller har t.ex. kostnader relaterade till avverkning av träd eller flytt av träd tagits i beaktande. I kostnadsuppskattningen finns inte kostnader för detaljplaneläggning. Nyanläggning av gångväg öster om befintlig tennisbana är med i kalkylerna i det fall den måste flyttas.

De skisser som tagits fram i denna rapport för de båda alternativen visar främst att en fotbollsplan och tennisbana skulle kunna inrymmas på platsen. För slutgiltigt anläggande krävs en djupare teknisk utredning.

2.2 Metod

Arbetet inleddes med ett startmöte på Exploateringskontoret (2013-01-08). Nästa moment utgjordes av en mindre inventering och analys av förutsättningarna i parken för anläggandet av en 11-manna fotbollsplan och ersättning av befintlig tennisbana. Därefter genomfördes studier på hur fotbollsplanen skulle kunna placeras och återkoppling om alternativa platser till uppdragsgivaren. Vid återkopplingen kom arbetsgruppen fram till två alternativ på platser som vidare ska utredas. Sedan gjordes en enkel inventering av platserna samt utpekande av träd som kan komma att påverkas av anläggandet. En inventering av de utpekade träden gjordes också av Arbor Konsult. Slutligen gjordes en sammanställning av de konsekvenser anläggningen och verksamheten medför tillsammans med en grov ekonomisk uppskattning för kostnader för anläggandet av fotbollsplan på de två platserna. På grund av osäkerhet med avseende på riskhänsynsavstånd till leder med farligt gods gjordes även en inledande riskbedömning av Grontmij.

3 Fredhällsparken

Fredhällsparken är en landskapspark belägen på Kungsholmens västra del. Stockholms stad påbörjade anläggandet av parken 1935 då Tranebergsbron och Drottningholmsvägen var färdigbyggda. Parken är en avlång och svagt skålad park med stora sammanhängande gräsytor och äldre träd och vegetation i dess utkanter. I parken finns, enligt den trädinventering som Stockholm stad låtit göra, många värdefulla träd, bl.a. gamla ekar. Fredhällsparken är ett av Stockholms främsta exempel på "Stockholmsstilen" och är enligt Stockholms stads *Parkplan Kungsholmen* kulturhistoriskt värdefull. Stockholmsstilen innebar att parken präglas av en funktionalistisk syn på parkens uppgifter i stadsbyggandet. Parkstilen sammanförde naturlandskapet med parkfunktioner och aktivitetsytor och fick stor uppmärksamhet internationellt. Hela det sammanhängande parkstråket Norr Mälarstrand, Rålambshovsparken och Fredhällsparken är typexempel på "Stockholmsstilen". En kartbild med en enklare inventering av parken återfinns i bilaga 1 och foton från parken återfinns i bilaga 9.

Inventeringen i bilaga 1 visar att det finns flera aktivitetsytor och funktioner i parken. Den visar även att det kan urskiljas ett mer skyddat, skålförmat område i parkens västra del närmare plaskdammen. Den öppna delen av parkstråket löper i öst-västlig riktning och ger översikt och visuellt djup åt parken. I *Parkplan Kungsholmen* beskrivs att "stora skräpkorgar står mitt i stråket och stör sikten", vilket tyder på att det öppna stråket är viktigt. Del av det starkt trafikerade gång- och cykelstråket utmed Drottningholmsvägen är beläget i en lågpunkt med stora höjdskillnader, här finns även passager under Essingeleden och Drottningholmsvägen. Denna del kan uppfattas som mörk och otrygg. Enligt uppgift från Stockholm stad finns det ambitioner att se över passager och försöka göra dem mer öppna, ljusa och trygga. Även platsen vid upplaget i öst kan upplevas som otrygg. Flera spontana gena gångstråk finns i parken.

4 Planläggning av fotbollsplan i park

Enligt Boverkets allmänna råd, *Boken om detaljplan och områdesbestämmelser*, kan allmän platsmarkbestämmelsen *PARK* i en detaljplan inkludera bollplaner. Men om det handlar om en större anläggning och exempelvis belysningen blir mer omfattande kan den inverka störande på omgivningen och då bör särskild användningsbestämmelse ges. Planbestämmelsen *Y - IDROTT* kan enligt Boverkets allmänna råd vara lämplig för en större

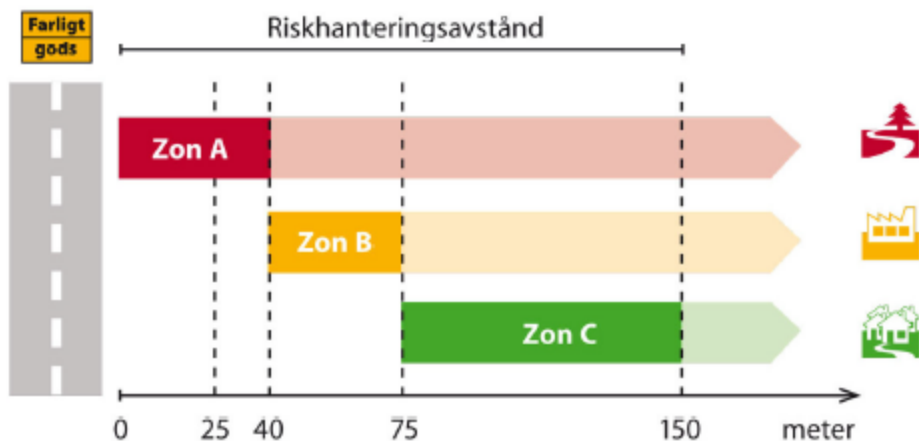
fotbollsplan. I detta fall ska fotbollsplanen vara stor (11-mannaplan), ha höga stängsel på kortsidorna, förses med stora strålkastare samt vara bokningsbar via det kommunala bokningssystemet. Om fotbollsplanen ska vara bokningsbar via kommunens bokningssystem vilket innebär att den inte är allmänt tillgänglig på samma sätt som en spontan bollplan, något som också kan motivera en planbestämmelse med idrottsändamål.

5 Riskhänsyn vid transportleder för farligt gods

Länsstyrelsen i Stockholm har tagit fram ett styrdokument, *Riskhänsyn vid ny bebyggelse intill vägar och järnvägar med transporter av farligt gods samt bensinstationer*, med riktlinjer för hur Länsstyrelsen ser på hur riskfrågor ska hanteras i planeringen. I riktlinjerna rekommenderar Länsstyrelsen generellt att i det fall en planerad lokalisering av verksamheter och bostäder ligger i närheten (inom 100 meters avstånd) av transportled för farligt gods ska en riskanalys göras. Riktlinjerna kan kort sammanfattas med följande punkter:

- 25 meter byggnadsfritt bör lämnas närmast transportleden med farligt gods
- Tät kontorsbebyggelse närmare än 40 meter från transportledens väggkant bör undvikas
- Sammanhållen bostadsbebyggelse eller personintensiv verksamhet närmare än 75 meter från transportledens väggkant bör undvikas

I ovanstående dokument finns inte uttryckt hur långt säkerhetsavståndet bör vara mellan en fotbollsplan och en trafikled för farligt gods. Länsstyrelsen har dock ett dokument ute på remiss, *Riskhänsyn vid planläggning av bebyggelse – människors säkerhet intill vägar och järnvägar med transporter av farligt gods*, i vilken man föreslår ett riskhanteringsavstånd på minst 40 meter mellan led för farligt gods och idrotts- och sportanläggningar utan betydande åskådarplatser (se följande figur).

Rekommenderad kvartersmark inom respektive zon

Zon A	Zon B	Zon C
L – odling P – parkering (yt-parkering) T – trafik N – friluftsområde (till exempel motionsspår)	G – bilservice J – industri K – kontor U – lager N – friluftsområde (till exempel camping) P – parkering (övrig parkering) E – tekniska anläggningar H – handel (sällanköpshandel) Y – idrotts- och sportanläggningar (utan betydande åskådarplatser)	B – bostäder C – centrum D – vård H – övrig handel R – kultur S – skola K – hotell och konferens Y – idrotts- och sportanläggningar (arena eller motsvarande)

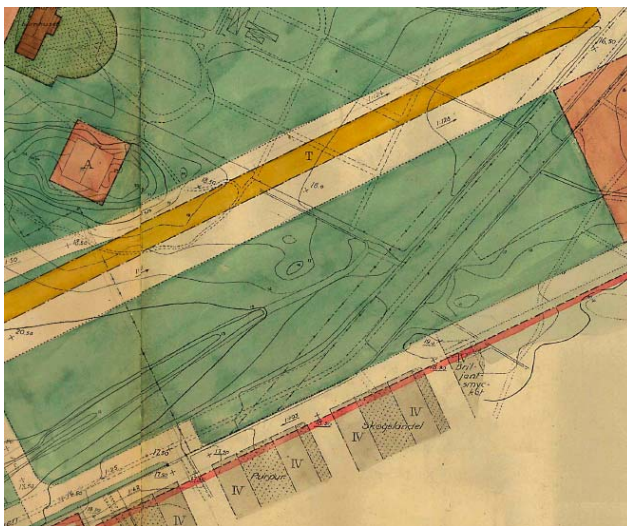
Länsstyrelsens nya föreslagna riskhanteringsavstånd (ur remissutgåva)

Riskhanteringsavståndet kan i vissa fall minskas beroende på till exempel avskärmning och nivåskillnader. Länsstyrelsens fastställda riktlinjer ska beaktas och riskfrågorna kräver vidare utredning vid detaljplaneläggning. Länsstyrelsens förhoppning är att remissdokumentet ska bli en färdig rapport med Länsstyrelsens riktlinjer under 2013. Remissdokumentet innebär, för denna utredning, inga ändringar av de avstånd som Länsstyrelsen rekommenderar utan är bara ett förtydligande av de riktlinjer som gäller.

6 11-mannaplan i Fredhällsparken

6.1 Planläggning och riskhänsyn

Den del av Fredhällsparken som studerats för anläggande av 11-mannafotbollsplan innehar två planbestämmelser; den större delen av parken har planbestämmelsen *ALLMÄN PLATS*, *PLANTERAD* och en mindre del i öst har planbestämmelsen *PARK* (se utsnitt av respektive gällande plankarta i följande figur).

Del av Ändring av Stadsplanen för del av stadsdelen Kungsholmen (1931)

Ändrad och utvidgad stadsplan för Essingeleden m.m.(1964)

I den här rapporten förutsätts ny planläggning av området där befintlig *ALLMÄN PLATS*, *PLANTERAD* samt eventuellt planbestämmelse *PARK* ändras till planbestämmelse *Y - IDROTT* eller liknande. Det kan dock påpekas att detaljplaneläggning i Fredhällsparken av denna karaktär kan medföra konflikter med närboende, enskilda och organisationer som värnar om ekologiska värden och parkens karaktär.

Fredhällsparken ligger intill Drottningholmsvägen och Essingeleden vilka båda klassas som primärleder för farligt gods. Fredhällsparken är en smal och avlång park. Avsnittet mellan Essingeleden och Nordenflychtsvägen är cirka 440 meter långt och bredden mellan Adlerbethsgatan och Drottningholmsvägen är cirka 100 meter. Det gör att en fotbollsplan på 111 x 71 meter endast kan inrymmas om den läggs i parkens längdriktning. Drottningholmsvägen avskärmas till viss del gentemot parken med en lägre mur som går längs med vägens södra sida.

6.2 Två alternativa placeringar

För att inte inkräkta för mycket på den värdefulla och mer skyddade delen av parkens gräsytor i väst har alternativ för lokalisering av fotbollsplan endast studerats parkens östra del. I denna del är Drottningholmsvägen och Essingeleden mer påträngande, både visuellt och ur bullersynpunkt. Då det dessutom finns höjdskillnader i öst medför det att parkens besökare troligtvis inte korsar området och utnyttjar parkytan på samma fria sätt som man gör i de mer tillgängliga delarna i väst.

Den östra delen av parken kan delas upp i två områden (se följande karta), en mer öppen parkdel med gräsytor belägen vid Drottningholmsvägen samt en planterad del med uppvuxna/äldre träd, varierade höjdskillnader och tennisbana och upplagsplats mot Adlerbethsgatan och Essingeleden.

Parkens östra del: öppen parkdel i gult och planterad parkdel med höjdskillnader i orange

I den planterade delen, längst i öster, är höjdskillnaderna så stora att anläggandet av en fotbollsplan på denna plats blir mycket dyr och medför i princip att passagen under Essingeleden hamnar under fotbollsplanen (tekniskt komplicerad lösning). Då riskerar denna passage att bli än mer otrygg och mörk. Dessutom innebär detta otänkbart korta riskhanteringsavstånd gentemot Essingeleden/Drottningholmsvägen om inte speciella kostsamma avskärmningar eller förstärkningar görs för att skydda planen. I den mer öppna delen är höjdskillnaderna mindre men ju närmre Drottningholmsvägen man lägger en fotbollsplan desto mer av det öppna gräsbevuxna stråket och flödet kapas av.

Två alternativ har valts ut som mest intressanta. Alternativ 1 samspelar med cykelstråket längs med Drottningholmsvägen. Alternativ 2 är mer rationellt inplacerat vid en förskjutning i gatunätet då Adlerbethsgatan övergår till gång- och cykelväg. Båda alternativen förutsätter borttagande av flera uppvuxna och äldre träd som i trädinventeringen anses vara bevarandevärda, se bilaga 8 för trädinventering. I inventeringen ingår träd som är i närheten av de föreslagna alternativen, det innebär inte att alla inventerade träd kommer att behöva tas bort. Värt att framhålla är att bland annat en vuxen skogsek (nr 24), som är av stort bevarandevärde enligt inventeringen, kommer att behövas tas bort i de båda alternativa placeringarna.

Båda alternativen förutsätter även att den centralt belägna gångvägen försvinner som idag går strax norr om befintlig tennisbana. I Alternativ 2 har tennisbanan placerats på västra sidan av fotbollsplanen bl.a. för att området i öst kan upplevas som otryggt. För båda alternativen finns möjligheter för drifts- och underhållsfordon att ta sig in till fotbollsplan och tennisbana.

En bedömning med avseende på riskhänsyn för de två alternativa placeringarna har gjorts, se bilaga 7. De båda föreslagna alternativen ligger som närmast cirka 20 meter från Drottningholmsleden. Enligt den riskbedömning som gjorts i detta tidiga skede anses det vara tillräckligt ur risksynpunkt. Verksamheten (idrottsanläggning) påminner i riskavseende om de verksamheter där rekommenderat lägsta avstånd är 0-40 meter från väg med farligt gods. Personer befinner sig utomhus, kan lätt förflytta sig ifrån platsen och har möjlighet att i ett tidigt skede upptäcka en olycka och liknande. Det som i viss mån kan skilja är att det kan förväntas finnas personer i lite större utsträckning än de områden där rekommenderade lägsta avstånden är 0-40 meter från vägen. Bedömningar gällande farligt godsolyckor har därför också gjorts och de visar att riskerna med sådana olyckor är relativt små. De olyckor med störst sannolikhet har skyddande barriärer som lindrar konsekvenserna. De olyckorna med störst konsekvenser har låg sannolikhet.

6.2.1 Alternativ 1

Placeringen av Alternativ 1 (se följande bild, återfinns även i större format i bilaga 2) kan placeringen ge intryck av att fotbollsplanen är tämligen integrerad i parken med möjlighet till växtlighet på alla sidor av planen, därför är inte planen lagd parallell med Adlerbethsgatan och ligger inte heller närmare Drottningholmsvägen. Placeringen av planen kräver inte flytt av befintlig gång- och cykelväg i öst. Stödmurarna/slänterna vid norra långsidan blir endast cirka 0,5 meter höga. Vid södra långsidan blir det högre stödmurar, mellan cirka 1,5 – 3,0 meter. I mitten av kortsidan i väst blir det en slänt som är cirka 1 meter hög. I mitten av den östra kortsidan (vid tennisbanan) är höjdskillnaden mycket liten. Sektioner för Alternativ 1 återfinns i bilaga 3.

Placering av Alternativ 1 (streckad linje är ett referensavstånd på 25 meter till Drottningholmsvägen)

Fördelar

- + Utrymme för plantering och gräs finns runt fotbollsplanen
- + Jämfört med Alternativ 2 är höjdskillnaderna mindre vilket medför att stödmurar/slänter blir lägre (främst vid långsidan mot norr)
- + Gång- och cykelväg i öst kan behållas i nuvarande läge

Nackdelar

- Planen hamnar långt ut i det öppna gräsbevuxna området
- Befintlig gångväg norr om befintlig tennisbana försvinner
- Flera uppvuxna träd med bevarandevärden måste tas bort
- 18 meter höga strålkastare kan störa boende i närheten och tillsammans med 5 meter höga stängsel förändras parkrummet visuellt och parkens ursprungliga karaktär förvanskas avsevärt
- Blockerar stor del av det öppna parkstråket
- Ett antal gena spontana gångstråk försvinner

Kostnadsuppskattning

Kostnaden för anläggandet av en 11-manna fotbollsplan i konstgräs enligt Alternativ 1 bedöms vara cirka **16,5 miljoner kronor**. Kostnaden för anläggandet av tennisbanan bedöms uppgå till cirka **3,5 miljoner kronor**. För mer detaljer om vilka kostnader som ingår se bilaga 6.

6.2.2 Alternativ 2

Alternativ 2 (se följande bild, återfinns även i större format i bilaga 4) är placerad parallellt med Adlerbethsgatan och ligger intill hörnet av korsningen Adlerbethsgatan och Vitalisvägen, detta

för att göra så lite anspråk på de öppna gräsytorerna som möjligt. Skulle planen placeras mer österut medför det flera negativa konsekvenser (höga stödmurar) för gång- och cykelstråket och för passagerna under Essingeleden och Drottningholmsvägen. Placeringen kräver omläggning av gång- och cykelvägen strax öster om befintlig tennisbana. På grund av höjdskillnaderna innebär detta alternativ cirka 2,5 meter höga slänter/stödmurar vid långsidan i norr. Vid södra långsidan blir slänterna/stödmurarna cirka 1-2 meter höga. I mitten av kortsidan i väst blir en stödmur på cirka 1 meter (vid tennisbanan). I mitten av den östra kortsidan blir det cirka 1 meter hög slänt/stödmur. Sektioner för Alternativ 2 återfinns i bilaga 5.

Placering av Alternativ 2 (streckad linje är ett referensavstånd på 25 meter till Drottningholmsvägen)

Fördelar

- + Planen hamnar inte lika långt ut i det öppna gräsbevuxna området som i Alternativ 1

Nackdelar

- Höga stödmurar och slänter är icke önskvärda inslag i parkmiljön
- Höga stödmurar i nordvästra hörnet gör gång- och cykelvägen mörkare och mer otrygg
- Gång- och cykelvägen i öst behöver flyttas
- Flera uppvuxna träd med bevarandevärden måste tas bort
- Befintlig gångväg norr om befintlig tennisbana försvinner
- 18 meter höga strålkastare kan störa boende i närheten och tillsammans med 5 meter höga stängsel förändras parkrummet visuellt och parkens ursprungliga karaktär förvanskas avsevärt
- Blockerar stor del av det öppna parkstråket
- Ett antal gena spontana gångstråk försvinner

Kostnadsuppskattning

Kostnaden för anläggandet av en 11-manna fotbollsplan i konstgräs enligt Alternativ 2 bedöms vara cirka **20 miljoner kronor**. Kostnaden för anläggandet av tennisbanan bedöms uppgå till cirka **1,5 miljoner kronor**. För mer detaljer om vilka kostnader som ingår se bilaga 6.

7 Slutsats

Oavsett var i Fredhällsparken man väljer att anlägga en 11-mannaplan får det stora konsekvenser för parkens karaktär. Parkstråket skärs mer eller mindre av och stödmurar behöver uppföras som ändrar på parkens karaktär och tillgänglighet. De höga stängsel som krävs kring fotbollsplanen kommer också att störa den visuella upplevelsen av parken. Samma gäller strålkastarna men dessa kan dessutom inverka störande på de boende i närheten. Enligt *Parkplan Kungsholmen* är Fredhällsparkens öppna stråk och vyer så pass viktiga att värna att inte ens skräpkorgar får finnas som kan störa siktlinjerna.

Detaljplanearbetet som föregår anläggandet av planen bedöms som svår och kostsam. Risken för överklagande bedöms som mycket stor eftersom Fredhällsparken är en populär park med ett kulturhistoriskt värde. Parken har även en ekologisk funktion och flera av de träd som måste tas bort för planens anläggande är bevarandevärda och har även stor betydelse som biotop i parken och som en del i Stockholms parker i ett större perspektiv. Till rapporten bifogas en trädinventering med bedömning av vitalitet och bevarandevärden, se bilaga 8.

Enligt den tidiga riskbedömning som gjorts anses riskerna från farligt gods i närheten av Fredhällsparken inte hindra upprättandet av en fotbollsplan på platsen som föreslås i Alternativ 1 och Alternativ 2.

De två förslagen har olika fördelar. Placeringen av Alternativ 1 syftar till att samspela med gång- och cykelstråket och har möjligheter för växtlighet på alla sidor av planen. En stor nackdel är dock att planen tar större anspråk på den del av parken som är öppen och går därmed intrång på själva flödet i parken. Höjdskillnaderna i norr blir dock avsevärt mindre än i Alternativ 2. Syftet med placeringen av Alternativ 2 är att försöka dra in planen så mycket som möjligt från det öppna stråket, vilket dock medför att stödmurarna blir högre i norr, främst i nordost. Platsen i nordost är känslig eftersom den lätt kan upplevas som mörk och otrygg idag. Om planen i Alternativ 2 skulle anläggas blir platsen ännu mer otrygg och de ambitioner som Stockholm stad har för att göra platsen och passagerna tryggare försvåras avsevärt.

Kostnad (mkr)	Alternativ 1	Alternativ 2
Fotbollsplan	16,5	20
Tennisbana	3,5	1,5
Totalt	20	21,5

Skillnaden mellan de uppskattade anläggningskostnaderna för fotbollsplanerna i de båda lokaliseringalternativen är cirka 3,5 miljoner kronor. Anläggningskostnaderna för tennisbanan i Alternativ 1 är drygt dubbelt så stor som för Alternativ 2. Orsaken för kostnadsskillnaderna för både fotbollsplaner och tennisbanor är främst höjdskillnader som medför kostsamma stödmurar, kostnader för masshantering och nyanläggning av gång- och cykelvägen i öst.

8 Referenser

- Boverket (2002) *Boken om detaljplan och områdesbestämmelser*
- Stockholms kommun, Exploateringskontoret, *Monica Almqvist*, (e-postkorrespondens mellan 2013-01-08 och 2013-02-13)
- Länsstyrelsen Stockholms län (2000) *Riskhänsyn vid ny bebyggelse intill vägar och järnvägar med transporter av farligt gods samt bensinstationer*
- Stockholms kommun (2013) Elektronisk karttjänst *Bygg- och plantjänsten*
<http://insynsbk.stockholm.se/Byggochplantjansten/GallandePlan/>
- Stockholms kommun (1931) *Ändring av Stadsplanen för del av stadsdelen Kungsholmen (del av Kristineberg)*
- Stockholms kommun (1964) *Ändrad och utvidgad stadsplan för Essingeleden m.m.*
- Länsstyrelsen Stockholms län (2012-08-31) *Riskhänsyn vid planläggning av bebyggelse – människors säkerhet intill vägar och järnvägar med transporter av farligt gods* (REMISSUTGÅVA)
- Stockholms kommun (2008) *Parkplan Kungsholmen – Del 1-3*